

Явор Гърдев

L'ENFANT TERRIBLE ET SON / SA BATAILLE

“ ... едно момиче, което в грозотата си можеше да приеме живота само откъм смешната му страна по един твърд и непоколебим начин. ”

Жорж Батай

“Синьото на небето”

На 19 декември 2000 година вечерта, след дълга и уморителна репетиция пътувах по магистралата между Тур и Шартр. **Eine Startbahn für den Abflug in die Finsternis.**

Час по-късно - на касата на театъра в Шартр видях недвусмислен надпис, предупреждаващ психически лабилната публика, че представлението, което ще гледа може да се окаже не съвсем безопасно за нея. **Willkommen auf dem Festland der Finsternis.**

Скоро след това “Синьото на небето” започна и още в първите му мълчаливи мигове навикналата на топъл театрален уют аудитория се почувства като в мразовита нощ, когато трупаш върху себе си завивка след завивка и някъде след третата-четвъртата забелязващ, че завиването започва да се превръща в затискане, а по-топло не става. **Das ist das Festland der Finsternis hier.**

Изкуството на Иван Станев гнезди в пейзажа на безутешното, но не за да се кахъри, а за да се смее в него. То разчита, че животът осъществява най-радикалните си ерупции на хоризонта на смъртта, плезейки се в лицето ѝ, играейки си с нея. Затова и театралният му стил напомня терен, където трагичното и смешното се срещат, за да преиграват с топки-черепи вечното си дерби. На пръв поглед този стил лъже, че взривява мостовете зад себе си, а всъщност ги потапя в сумрачна мъгла, така че ходенето по тях да е несигурно, но желано. **Finstere Brücken über das finstere Land.**

Красивата кожа и красивите коси на една седяща мадона, сякаш излязла изпод четката на Сандро Ботичели. Порноактриса. По късно пред очите ни - нейната плът. Пухкавата плът на предусетеното тление. Съблазнителността на това тяло бавно и сигурно бива отместена от опипващата ръка на смъртта, която го прави да заприлича на телешко контрафиле, оставено на топло. Едно красиво, но изобличено тяло. Свидетелство за двуликостта на еротизма, в която набъбването на живота само точи косата на смъртта. А после и пълна безпощадност - експониране на бившата мадона на “дежурно” горно осветление, на каквото - по азбучна професионална истина - красотата си отива и от най-красивото тяло. Освен че грознее, то вече и синее. Проектотруп. **Haut und Haare der Finsternis.**

Представлението на Иван Станев работи с един ръб на възприятието, от двете страни, на който лежат два коренно различни свята. Срещата на тези светове е остра, болезнена и рязка. На такъв ръб нетренираното възприятие сериозно може да се

нарани, защото е поставено на изпитанието да бъде гъвкаво и двойко в четенето, двойко като самия еротизъм. То трябва постоянно да съединява две радикално противоположни емоционални настройки, да бъде дълбинно сериозно и духовито насмешливо в един и същи момент. Да се радва в карнавала, но и винаги да съзира мъртвешките скули на ухилената маска. Да удържа в едно и също време радикалната радост и радикалното отчаяние. Това представление произнася в едното ти ухо “Memento mori”, а в другото (и едновременно) “Memento vivere” и разчита моменталният микс в главата ти да произведе от тях стерео-симфония. **Mundwerk der Finsternis.**

Тази двойкост, тази видимост/чезнене се превръща в основен белег на изказа на Иван Станев. В представлението той играе с пренатягането на черната емоция, за да стане в крайна сметка свидетел на крушението ѝ в нелепост. Когато пренатегният смисъл стигне ръба на своята поносимост, той се обезсмисля и плонжира в ироничната лекота. Така и трагичното рязко преминава в смешно и поставя на изпитание усета на публиката за адекватност към случващото се. Онази жена, на чийто проблем досега хуманно съчувствахме изведнъж става толкова много нелепа, че се чудим дали е възпитано да ѝ се смеем (което определено ни се иска) или по скоро следва да я съжалим. Представление, в което нищо не е току-така очевидно. **Das Festland der Finsternis ist in Sicht, ist nicht in Sicht.**

Същото се отнася и за литературния изказ на Иван Станев. Той върви все по-уверено към поетически минимализъм. Сега е сякаш в предпоследна фаза, зад която прозира хоризонта на замълчаването. Лаконичната поезия е последното възможно говорене преди скептичeskото ‘епохе’. Един иначе писмовен човек - в режим на икономия на думите, в щадене на техния смисъл. Взиране в това колко може да се каже с една единствена дума, в това как изписването ѝ веднъж значи много, повтарянето ѝ потвърждава това значение, потретването ѝ я прави тежка, продължаването в този дух я натоварва, пренатоварва, вкаменява, иронизира, обезсмисля, умъртвява, преосмисля. Отново далеч от самоочевидното. **Worte der Finsternis, finstere Worte über die Finsternis.**

“Синьото на небето”, освен другото, документалистки се вглежда в европейската 1934 година, влиза в люпилните на тоталитаризмите, с което в немско-френския си контекст настъпва много незараствали рани. Либералната настройка на френската култура с нейния исторически опит в отглеждането на ‘les enfants terribles’ понася това без особено тежки сътресения, докато по всичко личи че немската няма кой знае какъв афинитет към “трудни деца” от този тип (особено когато не са нейни собствени) и, както може да се очаква, ги наплясва на общопедагогически основания. Не мога да кажа дали представлението все още трябва да е престъпление, но с положителност трябва да е поне провинение. За да е.

Иван Станев редом с Батай във винаги двойствена битка срещу/за всички нас.

В процеса на масова телевизионизация такова изкуство безспорно е рядкост. Свободно, политически неправилно и едновременно с това отговорно изкуство, което играе футбол със смъртта и предизвиква Бога. Наглед - за да покаже, че го няма, а вероятно - защото го търси.

Finster. Sehr finster.

Überall. Finster und finster.

Finster und finster.

Und finster.

P.S. Wer wird über die Brücke der Finsternis laufen?